

Kulturdepartementet

Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Vår saksbehandler: Kopi til
Åshild Olaussen

Vår dato
17.04.2012

Vår referanse
2008-0015

Deres referanse

Unios hørings svar til Kulturdepartementets høring av Utredning av litteratur- og språkpolitiske virkemidler

Unio viser til Kulturdepartementets nettside for høringssaker der to utredninger av litteratur- og språkpolitiske virkemidler ligger ute til høring. Unio representerer universitets- og høyskoleutdannede som både i sine grunnstudier og i forbindelse med sin profesjonsfaglige spesialisering og videreutdanning, må sikres relevant faglitteratur av høy kvalitet. Videre organiserer vi svært mange ansatte i høyere utdanning, som både benytter, videreformidler og selv skriver faglitterære bøker. Vi stiller oss undrende til at vi ikke er å finne på listen over høringsinstanser, men takker for at departementet åpner for at også andre instanser kan bidra med sine kvalifiserte synspunkter gjennom høringsprosessen.

Unios hovedsyn

En ny litteraturpolitikk med tilhørende litteraturpolitiske virkemidler, må etter Unios syn bygge på regjeringens språkpolitiske mål slik de kommer fram i St. meld. Nr. 35 (2008-2008) Mål og mening:

«Norsk språk har ikkje lenger ein like sjølvsgd posisjon og status i det norske samfunnet som tidlegare. For alle folk er språket det viktigaste kulturuttrykket. Som kulturnasjon har vi difor ei plikt både overfor oss sjølve og verda elles til å ta vare på vårt eige språk.

Det overordna målet for språkpolitikken må difor vera å sikra det norske språkets posisjon som eit fullverdig, samfunnsberande språk i Noreg».

Unio mener at begge utredningene som nå er på høring viser at et fastprissystem – gjennom en boklov – vil være et bedre virkemiddel en fripris for å nå de språkpolitiske målene. I tillegg mener Unio at fastpris / boklov vil være et godt egnet virkemiddel for å bidra til utvikling av norsk som fagspråk.

Rapporten fra Slaatta og Rønning konkluderer med at boklov er best egnet til å nå språk- og litteraturpolitiske mål. Den konkluderer også med at en boklov vil bidra til å sikre sterke fagmiljøer og sikre en bred norsk fagbokproduksjon. Analysen er gjennomgående god og fagbokmarkedets utfordringer er godt belyst. Rapporten peker på et viktig aspekt ved faglitteraturen, nemlig at virkemidlene på dette området også har språk – og kunnskapspolitiske effekter. Begge disse effektene trekker i positiv retning, fastpris på fagbøker bidrar til utvikling av det norske fagspråket og til økt kvalitet i utdanningen.

Oslo Economics sin rapport konkluderer med at dagens virkemidler i språk- og litteraturpolitikken er effektive og at de har god måloppnåelse. De finner at fastprisen et effektivt virkemiddel, og at det er vanskelig å finne økonomiske argumenter for ikke å videreføre dette. Konklusjonen om at fastpris er et viktig litteraturpolitisk virkemiddel er godt dokumentert, men vi er overrasket over anbefalingene som følger av konklusjonen. For det første at fastpris bare bør tillates på skjønnlitteratur og sakprosa, men ikke på faglitteratur. For det andre at en fastpris skal være frivillig, det vil si at ethvert forlag for enhver utgivelse kan avgjøre hvorvidt boken skal ha fastpris og, i følge anbefalingen, hvor lang fastprisperioden skal være. For det tredje at forslaget om frivillig fastpris ikke konsekvensutredet.

Norsk som fagspråk

Akademisk faglitteratur er bærebjelken i utvikling og vedlikehold av norsk fagterminologi, både for bokmål og nynorsk. Presset på det norske språket blir stadig sterkere ved at engelske termer gjør seg gjeldene på flere samfunnsområder. En ny undersøkelse gjennomført av NIFU påviser at det stadig blir færre pensumbøker på norsk. Tellekantreformen, som ble innført i 2005, gir ikke uttelling for å skrive pensumbøker og har dermed bidratt til en dreining vekk fra at forskere skriver pensumbøker på norsk, fastslår rapporten fra NIFU. Unio finner dette bekymringsfullt. Det er viktig at vi nå ikke innfører enda et virkemiddel som vil dra ytterligere i retning av mer engelskspråklig pensum og faglitteratur.

Unio mener at et system med fastpris på faglitteratur bedre vil sikre en bred produksjon av fagbøker på bokmål og nynorsk enn et friprissystem. Norge er et lite språkområde og det norskspråklige fagbokmarkedet er av begrenset størrelse. Uten forutsigbarheten som ligger i fastprisen ser vi en fare for at bredden i norske fagbokutgivelser ikke kan opprettholdes. Spesielt vil dette gå utover lærebøker til mindre fag. Faren for domenetap, det vil si at norsk taper terreng til engelsk vil være større ved fripris på fagbøker.

Rapporten fra Slaatta og Rønning belyser utfordringene ved at store internasjonale forlag ønsker å få ta del i det norske markedet. Ved en friprissituasjon vil faglitteratur fra de store internasjonale aktørene bli dominerende og tilbudet av norsk faglitteratur blir mindre. Videre peker rapporten på at flere små og viktige akademiske forlag er under press. Dette er forlag med tradisjon for å publisere forskningsresultater, som er viktige bidrag i faglitteraturen. Som rapportforfatterne skriver, *"...ny forskning bygger på foregående, og ny viten må spres gjennom etablerte publiseringskanaler."*

Unio mener det er viktig for academia at det eksisterer gode rammevilkår som sikrer at de små og kunnskapsorienterte forlagene kan fortsette sin virksomhet. En boklov som sikrer fastpris på fagbøker vil bidra til å sikre denne viktige virksomheten i Norge, og i tillegg sikre at den gjøres tilgjengelig på norsk.

Sikre små fag

Unio mener at et system med fripris vil få særlig uheldige konsekvenser for små fag. Markedsmekanismene vil gi lavere priser for større titler i større fag, men høyere priser for smale titler i smale fag. Et friprissystem vil føre til at det blir billigere bøker på store kurs, mens bøkene som gjerne legges opp som tilleggspensum eller som pensum på kurs med færre studenter blir dyrere. Det er også en fare for at bøkene vil bli dyrere ved mindre studiesteder der

markedsgrunnlaget er lite. Enkelte fag vil også miste norske alternativer siden mekanismene i et fritt marked ikke vil gi produksjon av bøker til små fag.

Bokhandel på Campus

Ved innføring av fripris på fagbøker, er det en fare for at vi vil få en liknende utvikling som i Sverige der campusbokhandlerne gradvis har forsvunnet. Unio mener Campusbokhandelen er en viktig del av det akademiske miljøet og bidrar til å heve kvaliteten på lærestedene. Studentene har behov for faglig veiledning ved valg av pensumlitteratur utover alternativene som fremkommer av ressurs- og pensumlistene. Campusbokhandelen ivaretar dette og tilbyr dessuten bredden av faglitteratur tilpasset de enkelte studiestedene. Hvis campusbokhandelen i Norge mister store deler av salget på de største titlene til netthandler som kan tilby bestselgertitlene til svært lave priser (dersom det innføres fripris), vil campusbokhandlenes evne til å tilby de smale titlene etter hvert også forsvinne, og butikkene bli lagt ned. Studenten bør ha tilgang på både gode Campusbokhandlere og nettbokhandlere. Netthandel av bøker i store volum kan gjøres rimeligere enn gjennom fysisk bokhandel, men dersom få aktører har opparbeidet seg svært store markedsandeler, vil disse aktørene kunne sette opp prisene ettersom de ikke lenger har reelle konkurrenter. Sammenligning av priser på fagbøker i nettbokhandler i Sverige versus Norge viser nettopp en slik tendens.

Forfatterens rettigheter

Rapporten til Slaatta og Rønning påpeker at vi i Norge i dag har en velregulert bokbransje og at det er bygget opp sterke fagmiljøer både på det allmenn- og faglitterære området. Bruk av normalkontrakter og systemer for håndtering av kollektive rettigheter gjør at forfatterens økonomi og rettigheter ivaretas rimelig godt i Norge. Unio mener dette er en styrke, og at en god litteraturpolitikk må innebære at slike systemer og reguleringer kan videreføres. Det taler derfor mot et friprissystem når rapporten til Slaatta og Rønning viser at forfatterens rettigheter er mindre beskyttet i land med friprissystem enn i land med boklov.

Konklusjon

De to foreliggende rapportene gir begge støtte til fastpris som et effektivt virkemiddel for å nå nasjonale litteratur- og språkpolitiske mål. Slaatta og Rønning's rapport viser at dagens ordning med bransjeavtale ikke lenger er gangbar politikk i Europa, og Unio mener derfor at en boklov vil være et riktig valg for å sikre en videre ordning med fastpris på bøker – inkludert faglitteratur. Som det påpekes av Slaatta og Rønning:

«I de fleste land som har boklov, omfatter den alle boktyper. Erfaringene og evalueringene viser at dette gir best effekt i forhold til lovenes målsetninger. Vi mener at det er helt essensielt i en eventuell norsk boklov at skolebøker og bøker til høyskoler og universiteter blir omfattet av loven. Det er faktisk på dette området at dynamikken er størst, og der internasjonale forlag kan komme til å spille enda større roller enn i dag, gitt et friprissystem der det er muligheter for sterke rabatteringer

Vennlig hilsen
Unio

Anders Folkestrad
leiar